

Borodziej, Włodzimierz

"Between East and West. Finland in International Politics, 1944-1947",
Tuomo Polvinen, ed. and transl. by D. G. Kirby and Peter Herring, Minneapolis 1986 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 79/4, 796-797

1988

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

— przejście od zagadnień ustrojowych, traktowanych jako zagadnienie polityczne w ramach obcego państwa, do konkretnej polskiej wizji ustrojowej;

— przejście od koncepcji Polaka, członka narodu bez państwa i obywatela państwa obcego zarazem, do maksymalistycznej wizji Polaka-obywatela, będącego w równej mierze jednostką ludzką, co organem własnego już państwa”.

Uwagi o stylu myślenia autora „Projektu Konstytucji” prowadzą Jaskólskiego do wniosków następujących: „Konserwatyzm prawniczy Jaworskiego określiłem mianem fundamentalistycznego, bowiem z pozycji agnostyczno-liberalnych doszedł on w swoich poglądach politycznych i społecznych do postawy ortodoksyjnego konserwatyzmu, mocno wspartego na wierze katolickiej. Był to po części konserwatyizm anachroniczny, — — niemniej, miał on silne oparcie w neoromantycznym stylu myślenia, który narodził się pod koniec XIX w. i trwał jeszcze w latach dwudziestych i trzydziestych międzywojnia”.

Wobec założeń metodologicznych przedstawionych we wstępie do książki, historyk nie może do autora zgłaszać pretensji z tytułu szczupłych odwołań do archiwaliów lub niezbyt obszernego uwzględnienia kontekstu politycznego. Praca w istotny sposób wzbogaca naszą wiedzę o dziejach ruchu konserwatywnego w latach 1918—1939, wnosi znaczące elementy do kluczowego pytania o formy i treści tego archaicznego ponoć ugrupowania w życiu II Rzeczypospolitej.

Jedynie zastrzeżenie, jakie można zgłosić pod adresem M. Jaskólskiego to fakt, że w analizie tak istotnego dla światopoglądu Jaworskiego wątku myśli chrześcijańskiej ograniczył się do prac badaczy historii doktryn politycznych (Grzybowski i Sobolewski oraz Baszkiewicz i Ryszka), nie sięgając do syntez katolickiej nauki społecznej (np. prace Strzeszewskiego czy Majki). Można przypuszczać, że opinie autora o źródłach światopoglądu i niektórych rozwiązaniach społecznych proponowanych przez W. L. Jaworskiego byłyby wówczas nieco odmienne od zaprezentowanych w książce.

P. B.

Tuomo Polvinen, *Between East and West. Finland in International Politics, 1944—1947*, Edited and translated by D. G. Kirby and Peter Herring, University of Minnesota Press, Minneapolis 1986.

Książka Polvinena, profesora uniwersytetu w Helsinkach, opublikowana jako trzynasty tom renomowanej „The Nordic Series”, stanowi wybór z trzytomowej pracy tego samego autora o Finlandii w stosunkach międzynarodowych lat 1941—1947, ogłoszonej w 1979—1981 r. Wersja angielska obejmuje okres od zawieszenia broni we wrześniu 1944 r. do ratyfikacji układu pokojowego i opuszczenia Finlandii przez Sojuszniczą Komisję Kontroli trzy lata później. Autor wykorzystał archiwalia fińskie, szwedzkie, brytyjskie, amerykańskie, szwajcarskie i niemieckie oraz równie wielojęzyczną literaturę przedmiotu. Oś wykładu stanowią stosunki fińsko-radzieckie, rozpatrywane na tle polityki brytyjskiej i amerykańskiej. Polvinen często powraca również do stosunków wewnętrznych, jako że każde dyplomatyczne posunięcie gabinetu Paasikivi (od 1946 r. sprawującego także urząd prezydenta) musiało być uzgadniane z partiami politycznymi, oponującymi raz to przeciw „zbyt ugodowej”, raz to przeciw „zbyt ryzykownej” polityce rządu. Paasikivi, właściwy bohater pracy, przedstawiony jest jako polityk nad wyraz zręczny, skłonny nawet do daleko idących kompromisów (jak np. ingerencja w treść wyroku sądu w sprawie fińskich „zbrodniarzy wojennych”), nie tracący jednak z

oczu celu nadrzędnego: odzyskania suwerenności, której specyfika musiała zostać zaakceptowana przez główne siły polityczne kraju. Z państw anglosaskich otrzymali Finowie pomoc niewielką; do najbardziej interesujących też książki należy zresztą spostrzeżenie, że sami woleli zrezygnować z ubiegania się o wsparcie Londynu i Waszyngtonu. Równie ciekawe są wywody Pulvinena o polityce fińskiej Moskwy: miała ona od początku zmierzać do reorientacji polityki zagranicznej Helsinek, nie dążąc jednak — nawet w czasie istnienia Komisji Kontroli, zdominowanej przez ZSRR — do zapewnienia władzy miejscowym komunistom.

Znakomicie napisane studium Polvinena należy polecić wszystkim, zabierającym głos w dyskusji nad różnymi aspektami „finlandyzacji”. Jest ono ważne także dla historyków „zimnej wojny”, jako że pokazuje, ile szczęścia i umiejętności potrzebowali ci, którzy chcieli jej uniknąć.

W. B.

Zapiski opracowali: Włodzimierz Borodziej (W. B.), Piotr Brożyna (P. B.), Halina Górską (H. G.), Rafał Karpiński (R. K.), Stefan Kieniewicz (S. K.), Michał Kopczyński (M. K.), Andrzej Szwarz (A. S.), Andrzej Wyrobisz (A. W.).